

Fotojuss - opphavsrett og retten til eget bilde

Oslo 2. juni 2014

Kristine Farstadvoll, juridisk rådgiver BONO

Hva skal vi snakke om?

- Opphavsrett og fotografier
 - Hva omfatter opphavsretten?
 - Bruk av opphavsrettslig beskyttede fotografier
- Motivbeskyttelse
 - Der motivet er opphavsrettslig beskyttet
 - Retten til eget bilde

Opphavsrett og fotografier

Hvor finner vi regler om opphavsrett til fotografier?

- Åndsverkloven
- Forskrift til åndsverkloven

Hva er et fotografi?

- ”et bilde som blir til ved lysbølgers innvirkning på lysfølsomt materiale” (NOU 1987:16 s. 9)
 - Også: Enkelte bilder i et videoopptak
- Nedre grense: Reproduksjonsteknisk fotografering
 - Eks. fotokopiering, skanning av åndsverk

Hvem har rettigheter til et fotografi?

- Den som skaper/lager et fotografi
- Flere kan ha rettighetene i fellesskap
- Bestilte portretter
- Rettigheter til fotografier kan overføres
 - Avtale
 - Arv
 - Organisasjon

Opphavsrett i ansettelses- og oppdragsgforhold

- Opphavsretten oppstår på opphavsmannens hånd
 - Ikke hos en abm-institusjon som juridisk person
- Avtale regulerer overgang av rettigheter til arbeidsgiver/oppdragsgiver
- Ulovfestet prinsipp om at rettigheter går over på arbeidsgiver
 - i den utstrekning det er nødvendig for at ansettelsesforholdet skal nå sitt formål og det dessuten er omfattet av arbeidstakerens oppgaver å skapes slike verk*

Opphavsmannens rettigheter

- Økonomiske rettigheter - eneretten
 - Eksemplarframstilling
 - Tilgjengeliggjøring for allmennheten
 - Spredning
 - Visning
 - Framføring
- Ideelle rettigheter
 - Navneangivelse
 - Respektretten

Enerett til eksemplarfremstilling

- Enerett til eksemplarframstilling er en beskyttelse mot andres kopiering av fotografiet
- Hva slags kopiering er fotografen beskyttet mot?
 - Ren kopiering, kopiering i endret form og overføring til innretning som kan gjengi fotografiet
 - Etterlikninger
 - Bearbeidelser

Enerett til tilgjengeliggjøring for allmennheten

- Spredning til allmennheten
- Offentlig visning (uten bruk av tekniske hjelpe midler)
- Offentlig framføring (herunder kringkasting og Internett)

Nye og selvstendige åndsverk



Irving Penn, platecover «Tutu», 1986
© Irving Penn



Per Kleiva, «Miles», 2010
© Per Kleiva / BONO

Motiv er ikke vernet



Ane Hjort Guttu
© Ane Hjort Guttu / BONO 2009



Idé er ikke vernet



Gustav Vigeland , Livets hjul, oppført 1949
© Vigeland-museet / BONO

Ideelle rettigheter

- Rett til å bli navngitt
- Respektretten
- Kan ikke overdras – er personlige
- Er i praksis evigvarende

Hovedregler om vernetid for fotografier

1. Fotografiske verk:

- Fotografens levetid+70 år etter utløpet av hans d.å.

2. Fotografiske bilder:

- Det som gir lengst vern av:
 - a) Fotografens levetid+15 år etter utløpet av hans d.å.
 - b) 50 fra utløpet av det år bildet ble laget

Fotografisk verk eller bilde?

- Fotografiske verk er *åndsverk* (åvl § 1)
- Eneretten til fotografiske bilder er en *nærstående rettighet* (åvl § 43a)
- Skillet har betydning for:
 - Beregning av vernetid
 - Etterlikningsvernet

Verk eller bilde?



Per Maning: Oscar, 1988
© Per Maning / BONO 2013



Luca Venturi: Seal, 2010
Kilde: flickr.com

Fotografier tatt før 30. juni 1995

- Fotografiloven var gjeldende inntil 30. juni 1995
- Betydning for beregning av vernetid
- Bestilte bilder – hvem er rettighetshaver?

Ukjent fotograf



Valle i Setesdal. Postkort utgitt av Normann kunstforlag ca. 1965.
Foto: Ukjent (Arne W. Normann?). Nasjonalbiblioteket

Bruk av opphavsrettslig beskyttede fotografier

Utgangspunktet

- Fotografen/rettighetshaveren har alle rettigheter i vernetiden
- All eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring av opphavsrettslig beskyttede fotografier må ha hjemmel i **lov, forskrift eller avtale**

Spredning av eksemplar

- Enerett til spredning av eksemplar av et fotografi faller bort når eksemplaret blir overdratt

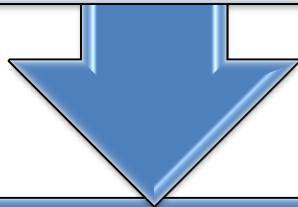
Visning av eksemplar

- Enerett til visning av eksemplar av et fotografi faller bort når eksemplaret er overdratt
- Grunnlaget for offentlig visning (utstilling) av fotografier

Kopi til privat bruk

Offentliggjort verk

Ikke i ervervsøyemed



Eksemplarframstilling til privat bruk

Kun enkelte eksemplar

Lovlig kopieringsgrunnlag

Kopi til privat bruk (2)

- Brukere kan kopiere fotografier fra samlingene til privat bruk
 - Må skje på brukerens initiativ
- Fremmed hjelp
 - Bruke kopieringsutstyr eller få hjelp av en person som befinner seg utenfor den private sfære
 - Tillatt hvis det skjer på brukerens initiativ

Katalog og meddelelse

- Fotografi som inngår i en samling, som utstilles eller utbys til salg kan gjengis i:
 - **Katalog over samlingen/utstillingen**
 - Kun de verk som er i samlingen/stilles ut/tilbys for salg
 - Kun analogisk format
 - **Meddelelse om utstillingen/salget**
 - Kun de verk som stilles ut/tilbys for salg
 - Aktualitet
 - Også digitalt format

Avgrensning av eneretten i forskrift

- Forskrift til åndsverkloven kapittel 1 gjelder ABM-institusjoner
- Rett til å kopiere for konserverings- og sikringsformål
- Eksemplar fremstilt med hjemmel i forskriften, kan tilgjengeliggjøres i institusjonens lokaler

Motivbeskyttelse – Retten til eget bilde

Motivet er et annet kunstverk

- Der motivet er et beskyttet kunstverk, må bruk av fotografi klareres med både kunstneren og fotografen
- Men avgrensninger i åndsverkloven

DIKTET
Redigert av **Tom Stalsberg** tst@dagbladet.no



Foto: Tom Martinsen

Det etter der, er etter.
Slutten er der, der forstanden er.
Det er seg selv, der hodet er.
Hodet er rester.

Det, å ville det.

Yngve Pedersen
Hentet fra den nye samlinga «Det fremkalte det» (Kolon forlag 2013)

Kunstverk/fotografi utendørs

- Kunstverk/fotografi kan avbildes når det er varig satt opp utendørs ved på offentlig plass eller ferdsselsvei
 - Gjelder ikke når verket **klart er hovedmotivet** og gjengivelsen utnyttes **ervervsmessig** - «Postkortregelen»
- Byggverk kan fritt avbilde – «Panoramaregelen»

FOTOSHOOT MED NR 1 I FYSIKKFOTO?

Id -HULK- Haugen

Covershoot Solo

vare på formen
for alltid!

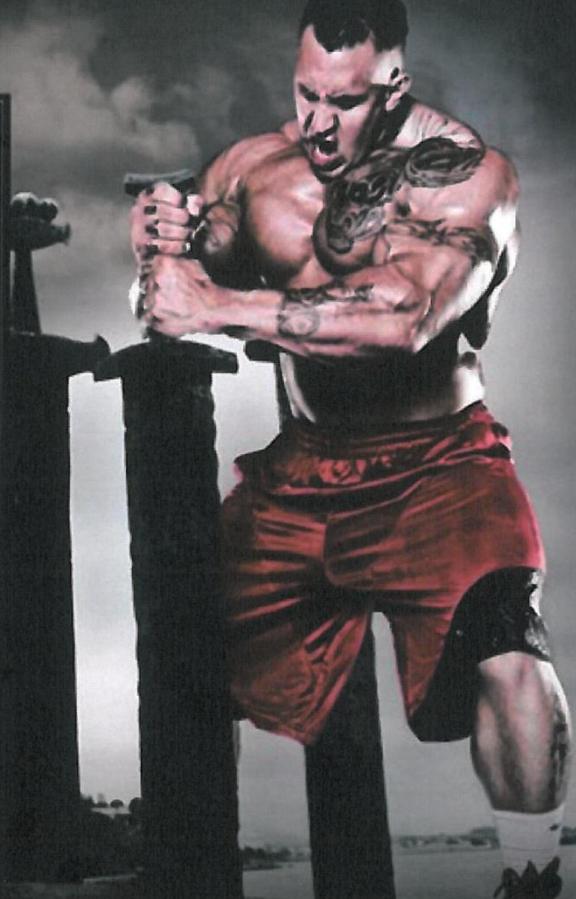


PHOTO
WWW.KDESIGN.COM
FOTOGRAF & DESIGN I VESTFOLD

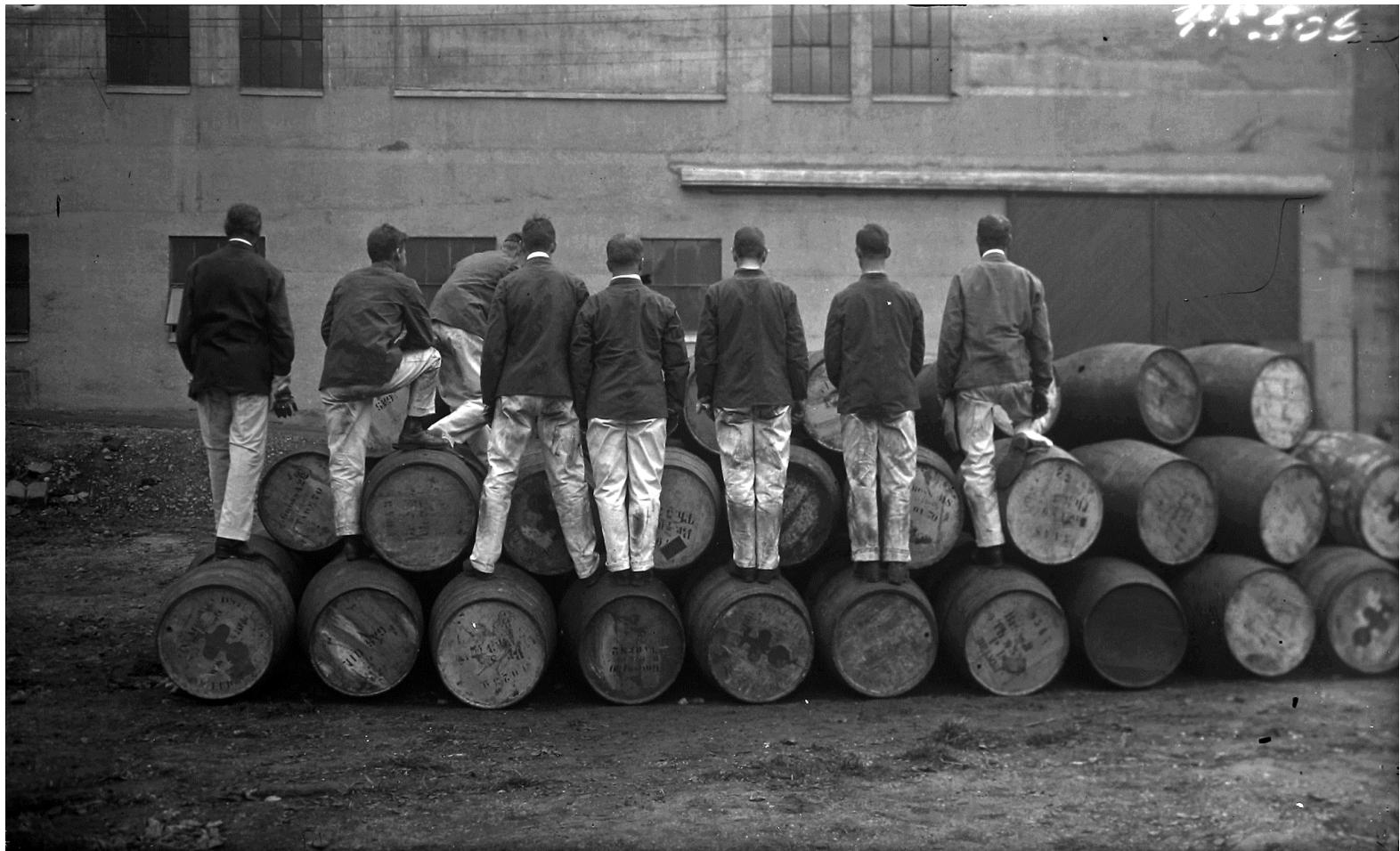
BESTILL FOTOSHOOT I TIDE....
post@kdesign.com

Retten til eget bilde

- Et personbilde kan ikke publiseres eller offentliggjøres uten samtykke fra den avbildede
 - Hensynet til den enkeltes personvern
- Det er behov for å publisere personbilder
 - Hensynet til ytringsfriheten

Retten til eget bilde (2)

- Når gjelder retten til eget bilde?
 - Den avbildede må være et menneske
 - Krav til gjenkjennelighet
 - Avbildningen må være et fotografi
 - Offentlig gjengivelse



Streikebrytere under streiken 1918, Rjukan.
Foto: Ukjent/Norsk Hydro, Norsk Industriarbeidermuseum



VM på ski i Oslo, 1966
Foto: Jan Van Deurs, Billedbladet NÅ

Samtykke til publisering

- Ikke formkrav til samtykke
 - Skriftlig, muntlig, implisitt
 - Skriftlighet er lurt!
- Hvem kan samtykke?
- Samtykke må tolkes
- Tilbakekall

Unntak fra retten til eget bilde

- Avbildningen har aktuell og allmenn interesse
 - Grunnlaget for pressens publisering av personbilder
- Avbildningen av personen er mindre viktig enn hovedinnholdet i bildet
 - Personen er en tilfeldig og ubetydelig del av motivet
 - Avbildningen kan ikke være krenkende
 - Klassebilder?

Unntak fra retten til eget bilde (2)

- Forsamlinger, folketog i friluft eller forhold eller hendelser som har allmenn interesse
 - Den avbildede hendelsen er motivet
- Reklame for fotografens virksomhet
 - Gjelder kun *visning* av fotografiet

Unntak fra retten til eget bilde (3)

- Bruk av personbilder i skrifter med biografisk innhold
 - Hva er ”skrifter med biografisk innhold”?
 - Må være offentliggjort
 - Kun analog gjengivelse
- Politietterforskning og etterlysning

Hvor lenge retten til eget bilde?

- Vernet varer i den avbildedes levetid+15 år
- Vern på ulovfestet grunnlag

The End